

การพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์พื้นบ้านต่อยอดในเชิงพาณิชย์ สู่การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการพึ่งพาตนเองในการการผลิต อาหารทะเลที่มีคุณภาพปลอดภัยสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม

The development of the potential of local organic fishery wisdom in commercial
scale to connect with tourism by the community from self-reliance in the
production of quality seafood to be safe and create value added.

ศักดิ์ดา อ่างวัฒนกิจ¹, ณรงค์ อนุพันธ์² และ ชัยวิทย์ ธีระวณัฐพงศ์³

Sakda Angwattanakit¹, Narong Anuphan² and Chaiwit Thirawanutpong³

¹⁻³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

¹⁻³Faculty of Management Sciences. Rambha Barni Rajabhat University.

*ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: sakang111@gmail.com

Received: November 09, 2019; Revised: February 05, 2020; Accepted: February 08, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาโครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์พื้นบ้านต่อยอดในเชิงพาณิชย์สู่การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการพึ่งพาตนเองในการการผลิตอาหารทะเลที่มีคุณภาพปลอดภัยสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม วัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษา 1) เพื่อสำรวจศักยภาพและรูปแบบภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี และ 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในการจัดระบบบัญชีครัวเรือนด้านต้นทุนการผลิต ต้นทุนการเก็บรักษา การตั้งราคาจำหน่าย การจัดระบบบัญชี และการการเงิน ของประมงอินทรีย์พื้นบ้าน โดยใช้วิธีการแบบสัมภาษณ์และจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับชาวประมงพื้นบ้านบางชัน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ทำการวิเคราะห์รูปแบบศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชัน ผลการศึกษาพบว่า

1) สมาชิกในครัวเรือนในการทำประมงพื้นบ้านบางชันที่ประกอบอาชีพการทำประมงจำนวน 4 คน จำนวนแรงงาน 2 คน ประเภทการจับสัตว์ที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นหอยแครง ปลาอินทรี ปลาเก๋า ปลากุเลา และหมึก ปริมาณสัตว์น้ำเฉลี่ยที่จับได้ต่อครั้งส่วนใหญ่จับได้ในปริมาณที่ไม่แน่นอน แหล่งต้นทุนธรรมชาติอยู่ในสภาวะเสื่อมโทรม ต้นทุนภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านมีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น ต้นทุนภูมิปัญญาการแปรรูปของการทำประมงพื้นบ้านมีการต่อยอดเข้าสู่การท่องเที่ยวชุมชนในธุรกิจโฮมสเตย์ ความโดดเด่นในด้านภูมิปัญญาการทำประมง คือการประดิษฐ์เครื่องมือประมงใช้เอง การจับสัตว์น้ำเป็นไปตามธรรมชาติ ตามฤดูกาล ตามน้ำขึ้น – น้ำลง และคลื่นลม และที่สำคัญการทำประมงจะยึดวิถีการจับสัตว์เป็นไปตามวงจรชีวิตสัตว์น้ำในแหล่งธรรมชาติในชุมชน

2) ภูมิปัญญาการจัดทำระบบบัญชีสร้างวิถีสู่นาคตของประมงพื้นบ้านบางชันในภาพรวมมีการจัดทำระบบบัญชีส่วนใหญ่ไม่เคยจัดทำระบบบัญชีครัวเรือน แต่มีความต้องการเข้าอบรมในการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนในระดับมาก หลังจากการผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนของประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการกิจการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนโฮมสเตย์ ส่วนใหญ่เรียนรู้ได้ดีและปฏิบัติได้ในด้านวิธีการลงบัญชีรับ – จ่ายในครัวเรือน: ด้านจ่ายเงิน ด้านการเขียนค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าเครื่องมือประมง ค่าพันธุ์ปลา ค่าน้ำมัน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของประมงพื้นบ้านบางชันในภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาประมงพื้นบ้าน, การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ABSTRACT

This research project aims to study the development of organic folk wisdom to balance commercial fishing to tourism links with communities of self-reliance in the production of quality and safe seafood to create added value and lead to competition. The objectives of the study were: 1) to explore the potential and patterns of local organic fishery wisdom in Bang Chan Subdistrict, Khlung District, Chanthaburi Province and; 2) to study the process of developing the potential of local organic fishery wisdom in the management of household accounting for production costs; storage costs setting the sales price accounting system and financial of local organic fishery to be able to expand commercially. The needed data were collected by using the interview method and organizing a workshop for local fishermen of Bangchan Subdistrict. The sample comprised 400 people they analyzed the potential of local organic fishery wisdom in Bangchan Subdistrict. The results of the study showed the following facts:

1) The household members of Bangchan local fishery were 4 people. The majority of the fishery laborers were 2 people. The type of fishery that is obtained from local fishery was mainly cockle, organic fish, grouper fish, koala fish and squid. The average amount of fish caught at a time was most likely uncertain. Natural cost sources were in a cost deteriorated state. The wisdom of folk fishery was passed down from generation to generation. The cost of processing wisdom of local fishery was extended to community tourism in the homestay business. Outstanding in fishing wisdom was the invention of fishing tools for themselves. Fishing is natural, seasonal, tidal and windy waves, and most importantly, fishing was based on the way of catching animals. All practices were in line with the life cycle of aquatic animals in natural resources in the community.

2) The bookkeeping wisdom created a path towards the future of Bangchan local fishery in the overall level. There was a need for training to learn household accounting at a high level. After the workshop the process of household accounting for local fisheries and tourism business operators in the homestay community came into existence. Most of them were well-informed and able to practice household accounting methods payment, writing, professional expenses such as fuel, fishery tools, fish species, oil. Holistically the problems and obstacles in bookkeeping of Bangchan local fishery were found to be at a medium level.

Keywords: local fishery wisdom, community tourism.

บทนำ

การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีรากฐานของเศรษฐกิจอยู่ที่ระดับชุมชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่ผ่านมามีการพัฒนาจะไร้ทิศทางและเป็นไปตามความต้องการของนักวิชาการมากกว่าจากของชุมชน เพราะขาดข้อเสนอแนะของชุมชน หากนักวิชาการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีข้อเสนอแนะที่เป็นบริบทของชุมชนอย่างแท้จริงแล้วย่อมสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนได้อย่างแท้จริง และสามารถทำให้ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยวิถีดั้งเดิมของบรรพชนไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของนักวิชาการหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้ข้อเสนอแนะที่ไม่มีพื้นฐานของความเป็นจริงหรือความเป็นไปได้ อันจะทำให้การพัฒนาศักยภาพชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนสืบต่อไป

จากผลการวิจัยของ (กฤษฎา บุญชัย, 2555) ปัญหาในเชิงทรัพยากรถูกทำลายสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นปัญหาร่วมใน

ปัจจุบัน ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ทั้งระบบนิเวศสังคมและเศรษฐกิจ แต่ในทางตรงกันข้ามพบว่ามีคนบางกลุ่ม บางพวก รวมถึงนายทุนขนาดใหญ่ได้ดูดซับทรัพยากรทั้งป่าไม้ น้ำมัน และอื่น ๆ เรื่องเหล่านี้ได้มีการพูดถึงอย่างกว้างขวางในเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรมที่ถูกพุ่งเป้ามามากที่สุดคือ อุตสาหกรรมพลังงาน บริษัทยักษ์ใหญ่ต่าง ๆ ถูกชี้ว่ามีบทบาทในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่ว่าเรื่องนี้ก็มีการชี้โทษกันไปมา กลุ่มเกษตรกรก็ถูกกล่าวหาว่าปล่อยก๊าซและทำลายระบบนิเวศเหมือนกัน อย่างชาวบ้านที่ทำเกษตรบนที่ป่าไม้ก็ถูกกล่าวหาว่าทำลายป่าและเป็นผู้ทำให้โลกร้อนจะเห็นได้ว่า ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ผู้ได้รับผลกระทบคือประชาชน เป็นวงกว้าง และถูกทำให้เป็นคนชายขอบ ด้อยอำนาจ เข้าไม่ถึงทรัพยากร อย่างไรก็ตามกระบวนการเหล่านี้ยังสร้างความมั่งคั่งให้กับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ รวมทั้งกลุ่มทุนที่มีบทบาทแก้ไขปัญหาสังคมสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดช่องว่างของปัญหาที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการถือครองที่ดิน มีการกระจุกตัวในการถือครองให้กับนายทุน

ขนาดใหญ่ส่วนประชาชนจำนวนมากกลับได้ถือครองที่ดินเพียงส่วนน้อย ปัญหาการกว้านซื้อที่ดินจนเป็นการระจุกตัวในที่ดิน กลายเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดความรุนแรงทางสังคม ไม่เพียงแต่เป็นปัญหาความยากจนเพียงอย่างเดียว ทำให้เสี่ยงต่อการได้รับภัยพิบัติ โรคภัยไข้เจ็บ และความเปราะบางทางสังคมอื่น ๆ ที่ตามมาอย่างเช่นปัญหาน้ำท่วมปัญหาภัยพิบัติ ปัญหาของคนจนที่ถูกผลกระทบทางภัยพิบัติมีความซับซ้อนด้านโอกาสและความสามารถในการซื้อที่ดินทำกิน และการจัดการทรัพยากร หรือ โอกาสที่ได้รับอุปถัมภ์และภัยพิบัติต่าง ๆ นับว่าเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงกันพอสมควรว่า ทำไมช่องว่างมันยิ่งห่างมากขึ้น ในกรณีที่เกิดปัญหาภัยพิบัติกลับเป็นโอกาสให้กลุ่มทุนมากขึ้น เช่น ประชาชนริมหาดก็ถูกกวาดล้างโดยกลุ่มทุน เพื่อยึดครองที่ดินไปจัดตั้งผลประโยชน์ของกลุ่มทุนภาวะดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าประชาชนจำนวนมากถูกทำให้เป็น “คนชายขอบ”

ภายหลังประกาศใช้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ การแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย โดยห้ามใช้เครื่องมืออวนรุนที่ใช้ประกอบกับเรือยนต์ เว้นแต่การใช้เครื่องมืออวนรุนที่เคยใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงตามรูปแบบของเครื่องมือ ขนาดเรือ วิธีการทำการประมง พื้นที่ทำการประมงและเงื่อนไขที่ศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย เครื่องมือโพงพาง รั้วไซมานหรือกันชูรั้วไซมานเครื่องมือลี้หรือเครื่องมืออื่นที่มีลักษณะและวิธีการคล้ายคลึงกัน เครื่องมืออวนล้อมจับที่มีขนาดช่องตาเล็กกว่า 2.5 เซนติเมตร ทำการประมงในเวลากลางคืน เครื่องมือลอบพับได้หรือ

ไถ่โง ที่มีช่องทางเข้าของสัตว์น้ำสลัดซ้ายขวาอยู่ทางด้านข้างใช้สำหรับดักสัตว์น้ำ เครื่องมืออวนลากที่มีช่องตาอวนกันถุงเล็กกว่า 5 เซนติเมตร เครื่องมือทำการประมงอื่นตามรูปแบบของเครื่องมือ วิธีการทำการประมง พื้นที่ทำการประมง ขนาดของเรือที่ใช้ประกอบการทำการประมง และเงื่อนไขอื่นที่ศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมายประกาศกำหนด เครื่องมือทำการประมง เรือที่ใช้ทำการประมง สัตว์น้ำและสิ่งอื่น ๆ ที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดโดยฝ่าฝืนคำสั่งหรือประกาศที่ออกตามคำสั่งนี้ (คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา, 2558)

จากการลงพื้นที่สำรวจประเด็นปัญหาผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน ของชุมชนบางชันจำนวน 17 ท่าน โดยการประชุมให้ผู้นำชุมชนนำเสนอและสะท้อนปัญหาของชุมชน เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ที่บางชันเรือนแพ ได้ข้อสรุปปัญหาของผู้นำชุมชน คือพื้นที่ของตำบลบางชันมีสัตว์น้ำลดลงอย่างมาก ปัญหาที่นำวิตกจากการทำนากุ้ง คือ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (นากุ้ง) มีการปล่อยน้ำจากการทำนากุ้งลงในแหล่งธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ลดลงจำนวนมาก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายประมงในการห้ามใช้เครื่องมือประมงโพงพาง ทำให้ชุมชนอยู่ภาวะที่เกิดความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมากจนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งที่อยู่อาศัยและอาชีพของชาวตำบลบางชันชุมชนชาวบางชัน ในตำบลบางชัน อำเภอคลอง จังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่

ทั้งหมดประมาณ 64.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 40,305 ไร่ พื้นที่เกษตร 19,050 ไร่ พื้นที่ว่างเปล่า ป่าไม้ชายเลน 21,255 ไร่ เป็นชุมชนชายฝั่งแห่งหนึ่งที่พื้นที่ส่วนใหญ่ติดต่อกับชายทะเล ชาวบ้านบางชั้นประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ได้แก่ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง อวนปู อวนลอยกุ้ง กุ้งแห และแทบทุกครัวเรือนใช้หลักโพงพางในการประกอบอาชีพทางการประมงที่สืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ด้วยพื้นที่ทั้งหมดของตำบลอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐได้อย่างยากลำบากของการทำนาถุ้งของเอกชนรายใหญ่ มีการปล่อยน้ำจากการทำนาถุ้งลงในแหล่งธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ลดลงจำนวนมาก ประกอบกับเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ 5 บ้านนาถุ้ง รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายประมงในการห้ามใช้เครื่องมือประมงโพงพาง ทำให้ชุมชนอยู่ภาวะที่เกิดความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมากซึ่งเป็นผลให้ไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้เพียงพอ การมีข้อกฎหมายหรือการบังคับใช้เครื่องมือต่าง ๆ หรือการทำนาถุ้งได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนโดยตรง คือเรื่องพื้นที่ทำกิน เนื่องจากทางการสั่งรื้อถอนหลักโพงพางเมื่อ พ.ศ. 2521 มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาในพื้นที่เพื่อรื้อถอนหลักโพงพาง ชาวบ้านมีความกังวลในการทำมาหากิน จึงได้เกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ยังขาดความรู้เรื่องกฎหมายทำให้ชาวบ้านหลายคน

ต้องถูกจับดำเนินคดี ปัจจุบันก็มีการจับกุมชาวบ้านจากเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นปัญหาการประกอบอาชีพเพราะเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายนอกจากปัญหาทำกิน ยังมีปัญหาน้ำกัดเซาะ ชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิการถือครอง บ้านทุกหลังคาเรือนของตำบลบางชั้นมีเพียงบ้านเลขที่ชั่วคราว พอน้ำเซาะคนในชุมชนก็ต้องขยายเข้าไปอยู่ในเขตป่าสงวน ทำให้ต้องทำผิดกฎหมายบุกรุกพื้นที่ไปเรื่อย ๆ คำถามคือจะอย่างไรให้คนอยู่กับป่าได้ เพราะชาวบ้านในชุมชนก็ไม่มีใครอยากอยู่อย่างผิดกฎหมาย และสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น สถานีอนามัย โรงเรียน วัด ทั้งหมดก็อยู่ในเขตป่าสงวน และการไม่มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ พื้นที่เป็นป่าสงวนแทบทั้งหมดการประกอบอาชีพประมง เช่น โพงพางถูกมองว่าผิดกฎหมายและถูกสั่งรื้อถอนโดยกรมประมง แผ่นดินที่มีอยู่ถูกกัดเซาะและเกิดการตื่นเงินของลาคดลองที่ใช้ในการสัญจร นาถุ้งเสื่อมโทรมและการส่งเสริมการปลูกป่าในนาถุ้งไม่สอดคล้องและเหมาะสมกับการทำนาถุ้งธรรมชาติ การขาดน้ำจืดในการอุปโภค บริโภค ขาดการกระตุ้นเสริมพลังในชุมชนได้เรียนรู้การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์พื้นบ้านต่อยอดในเชิงพาณิชย์สู่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการพึ่งพาตนเองในการผลิตอาหารทะเลที่มีคุณภาพปลอดภัย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มนำไปสู่การแข่งขัน ด้านการดำรงชีวิต ด้านการประกอบอาชีพ การค้า การเชื่อมต่อกับประมง

พาณิชย์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน
บางชั้นต่อไป

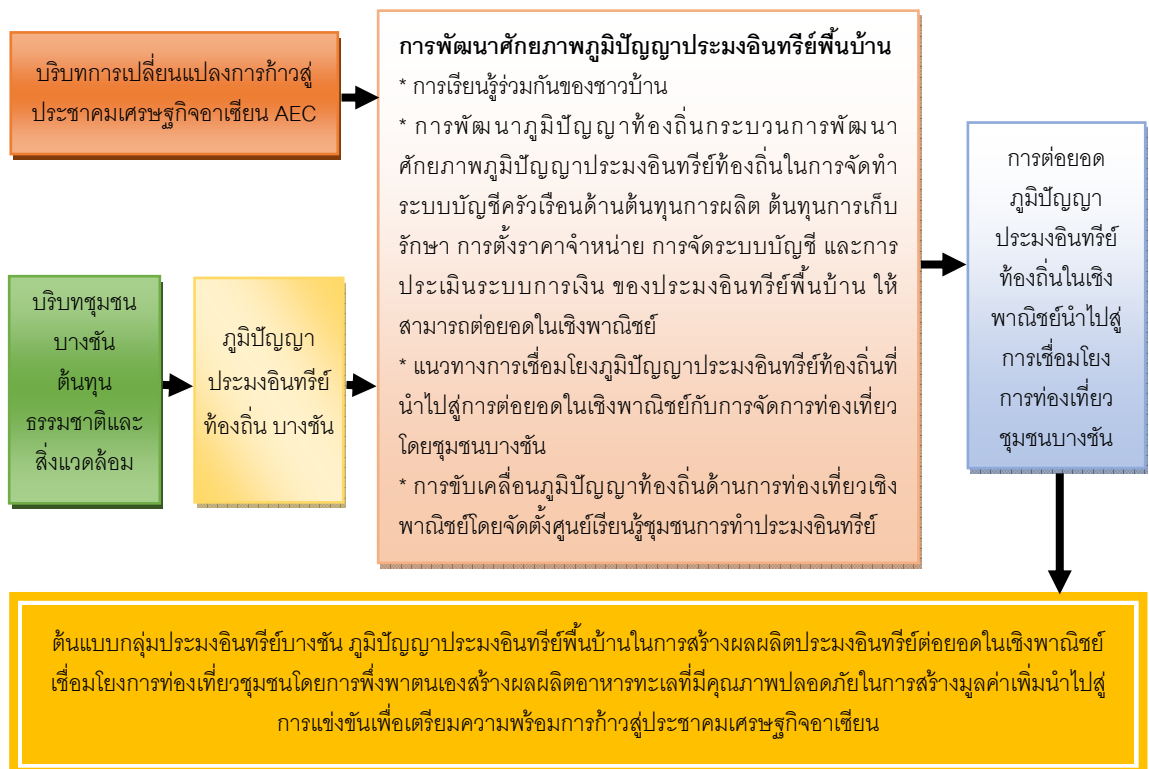
การจัดระบบบัญชีครัวเรือน และการเงิน ของ
ประมงอินทรีย์ที่บ้านให้สามารถต่อยอดในเชิง
พาณิชย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจศักยภาพและรูปแบบภูมิ
ปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชั้น
อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. ศึกษาภูมิปัญญาประมงอินทรีย์
ท้องถิ่นในส่วนของกระบวนการพัฒนาศักยภาพ

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการ
ทำวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

เนื้อหา

1. ศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์
ที่บ้านชุมชนบางชั้น ชุมชนประมงอินทรีย์บางชั้น

มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนิน
ชีวิตหลากหลายรูปแบบที่สำคัญ 3 รูปแบบได้แก่
วิถีชีวิตชุมชนความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นใน

ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาหารหรือการแปรรูปอาหารเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องมือประมง

1) วิถีชีวิตชุมชนตำบลบางชันมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 64.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๓40,305 ไร่ พื้นที่เกษตร 19,050 ไร่ พื้นที่ว่างเปล่า ป่าไม้ชายเลน 21,255 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพทั่วไปเป็นเกาะและป่าชายเลนมีลำคลองน้ำเค็มหลายสายไหลผ่านในพื้นที่ พื้นที่ส่วนใหญ่ติดต่อกับชายทะเล ชาวบ้านบางชันประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ได้แก่ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง อวนปู อวนลอยกุ้ง กรำ แห และแทบทุครั่วเรือ โดยใช้หลักโพงพางในการประกอบอาชีพทางการประมงที่สืบต่อมา ด้วยพื้นที่แทบทั้งหมดของตำบลอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐได้อย่างยากลำบาก และการเข้ามาของการทำนาของเอกชนรายใหญ่ มีการปล่อยน้ำจากการทำนาทิ้งลงในแหล่งธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ลดลงจำนวนมาก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ 5 บ้านนาทุ่ง รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายประมงในการห้ามใช้เครื่องมือประมงโพงพาง ทำให้ชุมชนอยู่ภาวะที่เกิดความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก

2) ความเชื่อ จากการศึกษาทางด้านความเชื่อของชาวบ้านในชุมชนพบว่ามีความเชื่อ

ใน 2 ลักษณะคือความเชื่อด้านการประกอบอาชีพ ประมงและความเชื่อด้านความรัก ความเชื่อด้านการประกอบอาชีพประมงชาวบ้านในชุมชนบางชันมีความเชื่อเกี่ยวกับแม่น้ำนางเรือโดยมีความเชื่อว่าการประกอบอาชีพประมงชาวบ้านจะต้องมีการนำเครื่องบูชาทำพิธีบวงสรวงเพื่อความเป็นสิริมงคลด้วยเครื่องเซ่นได้แก่หัวหมู ไก่ชนม เปียะขนม ถ้วยฟู ผลไม้ต่าง ๆ ดอกไม้ 1 กำรูป 9 ดอกและต้องจุดประทัดบอกกล่าวด้วยเพื่อบอกกล่าวแม่น้ำนางที่สถิตอยู่กับเรือแต่ละลำได้รับรู้และปกป้องรักษาอย่าให้เกิดอุบัติเหตุเภทภัยใด ๆ ให้มีความปลอดภัยในการเดินเรือ ความเชื่อด้านความรักชาวบ้านในชุมชนบางชันและนักท่องเที่ยวมีความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อลอย หลวงพ่อลอยองค์นี้มีขนาดเท่ากับหลวงพ่อ ไสธรรมาลัยน้ำมาจากที่ไหนไม่มีใครรู้ เมื่อลอยมาถึงบ้านเทพาหย่างชาวบ้านพยายามช่วยกันนำขึ้นมาจากแม่น้ำแต่ไม่สามารถที่จะนำขึ้นมาได้ ผู้ใหญ่บ้านในตอนนั้นจึงทำพิธีบวงสรวงหลวงพ่อลอย และอธิษฐานว่าถ้าหลวงพ่อลอยต้องการที่จะประดิษฐาน ณ ที่หมู่บ้านเทพาหย่างนี้ก็จะสร้างวัดขึ้นมาให้กับหลวงพ่อลอย เมื่ออธิษฐานเสร็จชาวบ้านก็ช่วยกันยกหลวงพ่อลอยขึ้นมาจากแม่น้ำได้เป็นผลสำเร็จ ปัจจุบันนี้หลวงพ่อลอยเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป

3) การทำประมงอินทรีพื้นที่บ้านชุมชนบางชันเป็นการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ ที่จะมีความสำคัญในการที่จะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพประมงอินทรีพื้นที่บ้านโดยใช้ต้นทุนธรรมชาติที่ชุมชนมีและมีการรักษาระบบนิเวศน์

ในเชิงป้องกันต่อยอดในเชิงพาณิชย์ในแง่ปริมาณ และมูลค่านำไปสู่การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนจากการพึ่งพาตนเองสู่การผลิตอาหารทะเลที่มีคุณภาพและปลอดภัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและนำไปสู่การแข่งขัน ส่วนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพจำเป็นต้องพัฒนาการประมงการสร้างเครือข่ายที่ดีของระบบตลาดโดยเน้นการจัดการในรูปแบบของสหกรณ์ หรือชมรมที่จะช่วยลดปัญหาในอนาคตข้างหน้าได้

2. การท่องเที่ยวชุมชนและการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีพื้นที่บ้านต๋อยอดเชิงพาณิชย์ ชุมชนบางชั้นถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสีสันของการมาท่องเที่ยวในแถบตะวันออกของจังหวัดระยอง จันทบุรี ตรวต การได้มาชมเหยี่ยวแดงสัตว์ป่าคุ้มครองที่มีมากมายนับร้อยนับพันตัวมารวมกัน ณ สถานที่แห่งนี้ถือเป็นความมหัศจรรย์ที่หาได้ยาก แสดงถึงระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ของของป่าชายเลนบริเวณแถบนี้ที่ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อระหว่างชุมชนและเหยี่ยวแดงอย่างสมดุล ซึ่งแต่เดิมมีเพียงไม่กี่ตัวเมื่อชุมชนเติบโตขึ้น เหยี่ยวก็เพิ่มปริมาณขึ้นด้วยเช่นกัน จนกลายเป็นส่วนสำคัญของคำขวัญของที่นี่และเป็นกิจกรรมหลักในการท่องเที่ยว ซึ่งบางบ้านที่ได้ปรับให้เป็นที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

3. การผลิตและแปรรูปการผลิตอาหารทะเลที่มีคุณภาพปลอดภัยสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม การบริโภคอาหารทะเลทั้งสดและแปรรูปเป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วทุกภาคของประเทศไทย ด้วยคุณค่าทางโภชนาการดีจนรสชาติที่แสนอร่อย

และความสดใหม่โดยเฉพาะหากได้จากแหล่งชาวบ้านที่อยู่ในทำเลที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพประมง กิจกรรมที่ทำต่อเนื่องมาช้านานไม่ต่ำกว่าสามชั่วอายุคน ลักษณะที่ทำได้คือ ผู้ชายออกทะเลหาปลา ผู้หญิง คนสูงอายุและเด็ก ๆ ที่อยู่บ้านก็จะนำอาหารทะเลสดเหล่านั้นไปขายหรือช่วยกันแปรรูปตากแห้งปรุงรสก่อนขาย ทำให้ครอบครัวของชาวประมงในหมู่บ้านมีความใกล้ชิดกัน อาหารทะเลแปรรูปที่พบเห็นบ่อย ๆ จะมีทั้งหรรษาเอาปลาเล็ก ปลาใหญ่ กุ้ง หอย ปู มาตากแห้ง หรือต้ม-ทอดให้สุกแล้วปรุงรสก่อนขาย (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักจัดการคุณภาพน้ำ 2548) ซึ่งสรุปได้ว่าพื้นที่บางชั้นมีการนำปลากะตัก (ปลาเก๋ย) มาแปรรูปเป็นน้ำปลา หรือสามารถนำมาตากแห้งขายได้ และปลาจวดก็สามารถนำมาหมักและตากแห้งขายได้เช่นกัน ส่วนกุ้งชาวสามารถนำมาแปรรูปเป็นกุ้งแห้งได้

4. กระบวนการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีท้องถิ่นในการจัดระบบบัญชีครัวเรือน

บัญชีครัวเรือน วิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตประมงอินทรีพื้นที่บ้าน จากสภาวะสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยม และความฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ จนทำให้คนไทยหลงเดินทางผิดไป ตามกระแส จนกลายเป็นปัญหา โดยเฉพาะปัญหานี้สินที่ไม่มีวันจบสิ้น การจะดำรงชีวิตให้อยู่รอดภายใต้สังคมในปัจจุบันแนวทางหนึ่งที่ประชาชนไทยและประมงอินทรีพื้นบ้านไทย ควรยึดถือ คือการพึ่งตนเอง รู้จักความพอประมาณ และไม่ประมาท ตามแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง รู้จักความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ คำนึงถึงหลักเหตุผลและการประมาณตนเอง พร้อมกับทรงเตือนสติประชาชนคนไทย ไม่ให้ประมาท โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต

การทำบัญชี คือ การจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตของตนเอง และภายในครอบครัว ชุมชน รวมถึงประเทศ ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ดี ปัจจุบันและอนาคตของชีวิตของตนเอง สามารถนำข้อมูลอดีตมาบอกปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อมูลที่ได้ ที่บันทึกไว้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ในครอบครัว

การทำบัญชีครัวเรือนของประมงอินทรีย์พื้นบ้านบางชั้นจะเป็นการบันทึกในเรื่องรายรับ รายจ่าย ซึ่งจะเป็นวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต และจะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยจัดระบบภูมิปัญญาการทำประมงอินทรีย์พื้นบ้านด้านการเงินหรือเศรษฐกิจ ซึ่งจะสอดคล้องวิถีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม พอดี สอดคล้องถูกต้องตามกฎหมาย ธรรมชาติที่มีทั้งความเป็นเอกภาพและดุลยภาพ อยู่เสมอ

การดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ ประชากรที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในชุมชนตำบลบางชั้น อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี โดยยึดจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านชุมชนบางชั้น ทั้ง 6 หมู่บ้าน

จำนวนครัวเรือน 1,323 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวประมงพื้นบ้านที่ประกอบอาชีพการทำประมงในชุมชนตำบลบางชั้น อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการคิดแบบสัดส่วน เลือกกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจของผู้นำครัวเรือนในหมู่บ้านชุมชนบางชั้น ทั้ง 6 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,323 ครัวเรือน ที่ทำการประมงอินทรีย์พื้นบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนา การจดบันทึก และการจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในส่วนของข้อมูลเชิงพรรณนา ด้านบริบทชุมชนบางชั้นต้นทุ่นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์พื้นบ้าน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้าน ด้านการขับเคลื่อนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงพาสซีย์ โดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนการทำประมงอินทรีย์เพื่อการต่อยอดภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในเชิงพาสซีย์นำไปสู่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนบางชั้น โดยการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การลงพื้นที่เพื่อทำการจัดเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยการลงพื้นที่เพื่อทำการจัดเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 400 คน ซึ่ง

เป็นตัวแทนของประมงพื้นบ้านบางชัน ตำบลขลุ้ง
จังหวัดจันทบุรี

ระยะที่ 2 จัดประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล
ด้านการจัดทำห่วงโซ่คุณค่าประมงพื้นบ้านตำบล
บางชัน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุม
แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการศึกษาล่วงโซ่คุณค่า
ประมงพื้นบ้านตำบลบางชัน อำเภอขลุ้ง จังหวัด
จันทบุรี เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายตลาดเชิง
พาณิชย์เพื่อการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพา
ตนเอง โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน และ
ผู้เกี่ยวข้องมาทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สรุป
ข้อเท็จจริง

ระยะที่ 3 จัดทำโครงการการพัฒนา
ศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในการ
จัดระบบบัญชีครัวเรือนด้านต้นทุนการผลิต
ต้นทุนการเก็บรักษา การตั้งราคาจำหน่าย การ
จัดระบบบัญชี และการการเงิน ของประมงอินทรีย์
พื้นบ้าน ให้สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์
คณะผู้วิจัยดำเนินการค้นคว้าและรวบรวมเอกสาร
ทางบัญชีที่เกี่ยวข้อง ตำราทางวิชาการเกี่ยวกับ
ระบบการจัดทำบัญชีต่าง ๆ โดยคณะผู้วิจัยจะเน้น
ให้ชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการธุรกิจ
ชุมชนในกิจการโฮมสเตย์ ที่สมัครใจเข้าร่วมอบรม
สัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านการจัดทำบัญชี
ครัวเรือน

ระยะที่ 4 จัดอบรมกระบวนการเรียนรู้ใน
การจัดทำบัญชีครัวเรือน คณะผู้วิจัยดำเนินการจัด
อบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำบัญชีครัวเรือน
ให้กับประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการธุรกิจ
ชุมชนที่เป็นเจ้าของโฮมสเตย์ ในการจัดระบบ
บัญชีครัวเรือนด้านต้นทุนการผลิต ต้นทุนการเก็บ

รักษา การตั้งราคาจำหน่าย การจัดระบบบัญชี
และการการเงิน ของประมงอินทรีย์พื้นบ้าน ให้
สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์และสามารถนำไป
ประยุกต์ใช้งานได้

ระยะที่ 5 ประเมินผล และสรุป
โครงการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อ
วิเคราะห์ข้อมูล ด้านบริบทชุมชนบางชันต้นทุน
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนา
ศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์พื้นบ้าน ด้าน
การเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้าน ด้านการขับเคลื่อน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์
โดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนการทำประมงอินทรีย์
เพื่อการต่อยอดภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่น
ในเชิงพาณิชย์นำไปสู่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยว
ชุมชนบางชัน จากการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์
ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ และ
ค่าเฉลี่ย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต้นทุน
การผลิต ต้นทุนการเก็บรักษา การตั้งราคา
จำหน่าย การจัดระบบบัญชี และการประเมิน
ระบบการเงิน ด้านการสร้างแนวทางการเชื่อมโยง
ภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นที่นำไปสู่การต่อ
ยอดในเชิงพาณิชย์กับการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนบางชัน ผู้วิจัยใช้เทคนิคการทำระบบบัญชี
และวิเคราะห์งบการเงิน การเก็บข้อมูลแบบ
สัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ
เชิงพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

3. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ข้อมูลใน
ด้านปัญหาและอุปสรรคการทำประมงอินทรีย์

พื้นบ้าน ผู้วิจัยจำเทคนิค Mind Map มาเป็นต้นแบบในการรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อทำการสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

สรุปได้ดังนี้

1 ผลการศึกษาเพื่อสำรวจศักยภาพและรูปแบบภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 69.75 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.25 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 61.25 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 83.25 ส่วนใหญ่มีรายได้จากการประกอบอาชีพหลักจากการทำประมงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 95.0 ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงอยู่ระหว่าง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.75

2) ศักยภาพและรูปแบบภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกในครัวเรือนของประมงพื้นบ้านบางชันมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 จำนวนแรงงานในการทำประมงส่วนใหญ่ มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 ประเภทการจับสัตว์ที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นหอยแครง คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมาสามลำดับได้แก่ ปลาอินทรี คิดเป็นร้อยละ 39.8 ปลาเก๋า คิดเป็นร้อยละ 38.8 ปลากุเลา คิดเป็นร้อยละ 37.3 และหมึก คิดเป็นร้อยละ 33.8 ปริมาณสัตว์น้ำเฉลี่ยที่จับได้ต่อครั้ง ส่วนใหญ่จับได้ในปริมาณที่ไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 26.0 ศักยภาพของการทำประมงอินทรีย์

ท้องถิ่นในตำบลบางชันด้านต้นทุนธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่มีต้นทุนธรรมชาติอยู่ในสถานะเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ 48.75 ศักยภาพของการทำประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชันด้านต้นทุนภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านมีการสืบสานต่อรุ่นต่อรุ่นส่วนใหญ่มีการสืบสานภูมิปัญญาการประกอบอาชีพการทำประมงให้ทายาทลดลง คิดเป็นร้อยละ 67.50 และในส่วนหนึ่งของศักยภาพของการทำประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชันด้านต้นทุนภูมิปัญญาการแปรรูปการทำประมงพื้นบ้านมีการต่อยอดเข้าสู่การท่องเที่ยวชุมชนในธุรกิจโฮมสเตย์ส่วนใหญ่มีการทำการแปรรูปผลผลิตมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 76.5 และศักยภาพด้านภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านของชาวประมงบางชันมีความโดดเด่นในด้านภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมง ด้านภูมิปัญญาในการจับสัตว์น้ำ ด้านภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับธรรมชาติฤดูกาล/น้ำขึ้น-น้ำลง/คลื่นลม และด้านภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์น้ำ

3) ปัญหาและอุปสรรคการทำประมงอินทรีย์พื้นบ้านบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี พบว่า มีปัญหาในเรื่องของความรู้ความเข้าใจช่องทางการตลาด ระบบการบริหารจัดการต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาสินค้าให้มีการเพิ่มมูลค่า ปัญหาจากการใช้เครื่องมือจับปลาแบบล้างผลาญของประมงเชิงพาณิชย์ ปัญหาจากการสัมปทานพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอย ปัญหาใหญ่มากก็คือการทำลายป่าชายเลนที่เป็นต้นทุนธรรมชาติในการประกอบอาชีพในการทำประมง

2. ผลการศึกษาระบบการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในการ

จัดระบบบัญชีครัวเรือนด้านต้นทุนการผลิต ต้นทุนการเก็บรักษา การตั้งราคาจำหน่าย การจัดระบบบัญชี และการการเงิน ของประมงอินทรีย์ พื้นบ้าน ให้สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ พบว่า มีผู้สมัครใจเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดระบบบัญชีครัวเรือนด้านต้นทุนการผลิต ต้นทุนการเก็บรักษา การตั้งราคาจำหน่าย การจัดระบบบัญชี และการการเงิน ของประมงอินทรีย์ พื้นบ้าน ให้สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ จำนวน 82 คน มีประสบการณ์ระยะเวลาในการปฏิบัติงานทำบัญชีของครัวเรือน น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 63.41 ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.41 วิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนมีการทำด้วยการบันทึกด้วยมือ คิดเป็นร้อยละ 100 การใช้สมุดบัญชีรับจ่ายเงินในเล่มเดียวกันสำหรับการบันทึกบัญชี คิดเป็นร้อยละ 9.76 ไม่มีการจัดทำกรรณการทางการเงินและรายงานทางการเงิน คิดเป็นร้อยละ 86.59 ภูมิปัญญาทางบัญชีสร้างวิถีสู่อุทิศของประมงพื้นบ้านบางชั้นในภาพรวม มีระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.22 โดยต้องการเข้าอบรมและตั้งใจเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 กระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนของประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการกิจการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนโฮมสเตย์นั้น ส่วนใหญ่รู้และปฏิบัติได้ในด้านวิธีการลงบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน : ด้านจ่ายเงิน ด้านการเขียนค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าเครื่องมือประมง ค่าพันธุ์ปลา ค่าน้ำมัน ด้านวิธีการเขียนวันที่ เดือน ปี พ.ศ. ที่มีรายการรับ-จ่ายเงิน คิดเป็นร้อยละ 95.12 ปัญหาและ

อุปสรรคในการทำบัญชี ของประมงพื้นบ้านในภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.24 โดยมีปัญหาในด้านความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานมีปัญหายุ่งในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.96

สรุปและอภิปรายผล

1. จากการศึกษาศักยภาพและรูปแบบ ภูมิปัญญาประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชั้น อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรีเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายตลาดเชิงพาณิชย์เพื่อการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง นั้นชาวประมงพื้นบ้านบางชั้นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41-50 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท มีรายได้จากการประกอบอาชีพหลักจากการทำประมงอย่างเดียว ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงอยู่ระหว่าง 11 –15 ปี สมาชิกในครัวเรือนของประมงพื้นบ้านบางชั้นมีจำนวน 4 คน จำนวนแรงงานในการทำประมงส่วนใหญ่ มีจำนวน 2 คน ประเภทการจับสัตว์ที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นหอยแครง ปลาอินทรี ปลาเก๋า ปลาเกวลา หมึก ศักยภาพของการทำประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชั้นด้านต้นทุนธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่มีต้นทุนธรรมชาติอยู่ในสถานะเสื่อมโทรม ศักยภาพของการทำประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชั้นด้านต้นทุนภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านมีการสืบสานต่อรุ่นต่อรุ่นส่วนใหญ่มีการสืบสาน ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพการทำประมงให้ทายาทลดลง ศักยภาพของการทำประมงอินทรีย์ท้องถิ่นในตำบลบางชั้นด้านต้นทุนภูมิปัญญาการแปร

รูปการทำประมงพื้นบ้านมีการต่อยอดเข้าสู่การท่องเที่ยวชุมชนในธุรกิจโฮมสเตย์ ส่วนใหญ่มีการทำการแปรรูปผลผลิตมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และศักยภาพด้านภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านของชาวประมงบางชั้นมีความโดดเด่นในด้านภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมง ด้านภูมิปัญญาในการจับสัตว์น้ำ ด้านภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับธรรมชาติฤดูกาล / น้ำขึ้น - น้ำลง / คลื่นลม และด้านภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์น้ำ ชุมชนประมงอินทรีบางชั้นมีปัญหาในเรื่องของความรู้ความเข้าใจช่องทางการตลาดระบบการบริหารจัดการต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาสินค้าให้มีการเพิ่มมูลค่า ปัญหาจากการใช้เครื่องมือจับปลาแบบล้างผลาญของประมงเชิงพาณิชย์ ปัญหาจากการสัมปทานพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอย ปัญหาใหญ่มากที่สุดก็คือการทำลายป่าชายเลนที่เป็นต้นทุนธรรมชาติในการประกอบอาชีพในการทำประมง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวัฒน์ หมั่นมัน (2551) ศึกษาภูมิปัญญานิเวศวิทยาชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล : กรณีศึกษาประมงพื้นบ้าน ตำบลลิเล็ด อำเภอบึงนาราง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาและการเข้าถึงทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเองและจากภายนอกชุมชนโดยการรับเอาการปรับเปลี่ยน ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เนื่องจากตำบลลิเล็ดเป็นชุมชนปากแม่น้ำจึงมักมีการปะทะและสังสรรค์กับบุคคลภายนอกมาตลอด ทั้งการเข้ามาเสาะแสวงหาทรัพยากรของชุมชนใกล้เคียงและการติดต่อค้าขายจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นการจัดการโดย

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งแบบการรวมกลุ่มเพื่อตั้งกติกา การร่วมสอดส่องดูแลและร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเกิดจากการทำประมงที่มีการทำลายล้าง และการเข้ามาจัดการทรัพยากรจากคนภายนอกโดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล คือ (1) ชุมชนควรมีการกำหนดชนิดของเครื่องมือประมงพื้นบ้าน (2) ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับประโยชน์จากการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน (3) มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ชัดเจน (4) มีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้อง (5) มีการควบคุมโดยกลไกตลาด และ (6) มีการรวมกลุ่มและสนับสนุนให้กลุ่มประมงพื้นบ้านตำบลลิเล็ดมีความเข้มแข็ง

2.จากการศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีท้องถิ่นในการจัดระบบบัญชีครัวเรือนด้านต้นทุนการผลิต ต้นทุนการเก็บรักษา การตั้งราคาจำหน่าย การจัดระบบบัญชี และการการเงิน ของประมงอินทรีพื้นบ้านให้สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ พบว่าประมงอินทรีพื้นบ้านชาวบางชั้นมีประสบการณ์ระยะเวลาในการปฏิบัติงานทำบัญชีของครัวเรือนน้อยกว่า 1 ปี ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน วิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนมีการทำด้วยการบันทึกด้วยมือ การใช้สมุดบัญชีรับจ่ายเงินในเล่มเดียวกันสำหรับการบันทึกบัญชีไม่มีการจัดทำรายการงานทางการเงินและ

รายงานทางการบริหารใช้ในครัวเรือน ภูมิปัญญาทางบัญชีสร้างวิถีสู่นาคตของประมงพื้นบ้านบางชั้นในภาพรวมมีระดับปานกลาง ต้องการเข้าอบรมและที่จะเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนในระดับมาก กระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนของประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการกิจการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนโฮมสเตย์นั้นส่วนใหญ่รู้และปฏิบัติได้ในด้านวิธีการลงบัญชีรับ – จ่ายในครัวเรือน : ด้านจ่ายเงิน ด้านการเขียนค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพ เป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าเครื่องมือประมง ค่าพันธุ์ปลา ค่าน้ำมัน ด้านวิธีการเขียนวันที่ เดือน ปี พ.ศ. ที่มีรายการรับ – จ่ายเงิน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของประมงพื้นบ้านในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาในด้านความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานมีปัญหาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องงานวิจัยของ (ชนิดาภา ดีสุขและคณะ, 2556) บัญชีครัวเรือนเพื่อชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมเห็นว่าการอบรมในครั้งนี้มีประโยชน์ มากเพราะทำให้ทราบรายรับ-รายจ่ายประจำเดือนของครัวเรือนได้ทำให้ทราบการใช้จ่ายเงินของตนเอง ว่ารายจ่าย ทางใดใช้จ่ายมาก รายจ่ายทางใดใช้จ่ายน้อย การทำบัญชีครัวเรือนเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักการเก็บออมเงินมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ(สุภัทรพร ทวีจันทร์, 2556) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านกลาง ตำบลชะยุ่ง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า(1) ด้านแนวคิดการบัญชีครัวเรือน โดยภาพรวม

ชุมชนชาวบ้านกลางมีความรู้เกณฑ์รายรับรายจ่ายเกณฑ์คำนวณต้นทุน และเกณฑ์การออมอยู่ในระดับมากและสามารถยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน (2) ด้านแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมชุมชนชาวบ้านกลางมีความรู้ด้านหลักการพอประมาณ ด้านหลักการมีเหตุผลด้านแนวคิดภูมิคุ้มกันและด้านแนวคิดความรู้คู่คุณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีการใช้การประยุกต์แนวคิดเชิงธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี (3) การเสริมสร้างภูมิปัญญาทางการบัญชี โดยภาพรวมชุมชนชาวบ้านกลางมีการรับรู้และส่งเสริมองค์ความรู้ มีทักษะปฏิบัติในการจดบันทึkBัญชีครัวเรือน มีระบบการคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้จำแนกข้อเสนอแนะไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1) เป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าประมงพื้นบ้านตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายตลาดเชิงพาณิชย์เพื่อการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง และสอดคล้องกับผู้ใช้งาน

2) ควรมีหน่วยงานรัฐ หรือภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วนมาให้คำแนะนำสำหรับการดำเนินงานด้านการจัดการห่วงโซ่คุณค่าประมงพื้นบ้านตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายตลาดเชิง

พาณิชย์เพื่อการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองในการยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนควรพัฒนาและทำการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจประมงพื้นบ้านเพิ่มขึ้น

อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายตลาดเชิงพาณิชย์เพื่อการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองในการยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยที่ผลต่อความสำเร็จของห่วงโซ่คุณค่าประมงพื้นบ้านตำบลบางชัน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา บุญชัย. (2555). นิเวศวิทยากับการเมือง. ใน รายงานโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ หัวข้อ การใช้ทฤษฎีสังคมศาสตร์อธิบายความไม่เป็นธรรมทางสังคม วันที่ 30 มิถุนายน – 1 กรกฎาคม 2555. กรุงเทพฯ.
- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักจัดการคุณภาพน้ำ. (2548). แนวปฏิบัติที่ดีด้านการป้องกันและลดมลพิษ อุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่เยือกแข็ง: ประเภทปลา. นนทบุรี: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (2558). เรื่อง การแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการแก้ไขรายงานและไร้การควบคุม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนพิเศษ 99 ง หน้า 5-6 (29 เมษายน).
- ชนิดาภา ดีสุข และคณะ. (2556). บัญชีครัวเรือนเพื่อชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- สุภัทธร ทีวีจันทร์. (2556). การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านกลาง ตำบลชะมวงอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สุวัฒน์ หมั่นมัน. (2551). ศึกษาภูมิปัญญานิเวศวิทยาชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล :กรณีศึกษาประมงพื้นบ้าน ตำบลลิเล็ด อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.